

เพลงร้องเรือ หรือเพลงชาน้อง หรือชาน้อง จัดอยู่ในจำพวกเพลงชาวบ้าน (Folk Song) ในคติชาวบ้าน (Fokelore) เป็นของชาวบ้านที่โตขึ้นใกล้กับเด็ก ปล่อยให้เด็ก หรือในภายหลังเด็กนำมาร้องเมื่อไวกงซิงซ่า เพลงจำพวกนี้รับช่วงต่อกันมาด้วยการจำ จึงไม่สามารถทราบได้ว่าใครเป็นผู้แต่ง อาศัยการร้องต่อกันไปเป็นทอดๆ และแพร่หลายกันทั่วไปเป็นหมู่บ้าน หรือเป็นท้องถิ่น เป็นที่น่าสังเกตว่า ในเพลงเดียวกัน อาจจะมีทศเพี้ยนแตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ เกิดจากการจดจำกันมาเป็นทอดๆ ดังกล่าวมานี้เอง นอกจากนี้ความผิดเพี้ยนแตกต่างกัน เกิดจากเพราะต่างถิ่น สำนวนภาษาพลอยแตกต่างกันไปบ้าง ดังตัวอย่าง

เ พ ล ง ร ี อ ง เ ร ี อ

วันเนาวัน ยูเด็น

ไก่อ้นเหอ
พี่ฉวยได้มิด
ถ้าเขียดคองน้อง
ลงไปเขียดคองไก่อ

ชันมากรีดกรัด
ลงไปเขียดคองไก่อ
น้องไม่ว่าไทร
ไก่อ้นไม่ทันรุ่ง

อีกสำนวนว่า

ไก่อ้นเหอ
ฉวยด้วยฉวยมิด
ถ้าเขียดคองน้อง
จึเขียดคองไก่อ

ชันมากรีดกรัด
จึเขียดคองไก่อ
น้องก็ไม่ว่าไทร
เลือดไหลถึงโคนมิด

และอีกสำนวนว่า

ไก่ขันเหอ
ฉวยมิดเท่าที่ค
อนิจจาพี่ขันทอง
มาเชียดคอกไก่

ขันมากรีดกรีด
มาเชียดคอกไก่
มาเชียดคอง้องให้เลือดไหล
เลือดไหลตามคมมีด

(เชียด - เชียด ไทร - อะไร จี - จะ เท่าที่ค - เล็ก)

สาเหตุที่เรียกเพลงประเภทนี้ว่าเพลงร้องเรือ ก็เพราะว่า ลักษณะแปลผลที่ผู้ก่นตามบ้าน หรือใต้ถุนบ้านนั้นมีลักษณะคล้ายเรือ คือแหลมหัวแหลมท้าย ใช้เพลงประเภทนี้กล่อมเด็กซึ่งนอนในเปลลักษณะนี้จึงเรียกว่า เพลงร้องเรือ ส่วนที่เรียกว่า เพลงชาน้อง หรือช้าน้อง นั้น ก็เพราะเป็นเพลงกล่อมน้องหรือกล่อมเด็ก คำว่า ชา หรือ ช้า หมายถึง การช้บกล่อม ชาน้อง หรือ ช้าน้อง ก็หมายถึง ช้บกล่อมให้น้องนอน นั่นเอง

ลักษณะของเพลงร้องเรือ บทหนึ่งมี ๘ วรรค หรือ ๔ บาท (บทที่มีเกิน เป็นบทที่ให้เด็กร้องเล่นแยกประเภทไว้ต่างหาก ซึ่งจะกล่าวภายหลัง) บาทหนึ่งจึงมี ๒ วรรค วรรคหนึ่งๆ มีจำนวนคำอยู่ ๒ แบบ กล่าวคือ แบบแรกวรรคละ ๔ หรือ ๕ คำ แบบที่สองวรรคละ ๗ หรือ ๘ (หรือ ๙ คำ) ดังตัวอย่างต่อไปนี้

แบบที่มีวรรคละ ๔ หรือ ๕ คำ

ต้นพร้าวเหอ
ผัวบวชเป็นเณร
ถือเขียนถือฉัตร
นางสาวเข้าห้อง

ต้นพร้าวทางเอน
นางสาวเข้าห้อง
ถือพัดด้ามทอง
เจ้าบ่าวยกคิ้วเขิด

แบบที่มีวรรคละ ๗ คำ หรือ ๘ คำ

ไปไหนเหอ
เทโวเทวาของข้าเอย
ฝากไว้ในน้ำลากลับปลา
ฝากไว้ในใครเทลยนางน้องนุช

ฝากแก้วแววไวไว้ใครเทลย
ฝากไว้ใครเทลยนางน้องนุช
ฝากไว้ในอากาศกลัวครุฑ
กลัวครุฑอัพาไป

(เลย - อี๊ก สากลัว - หวาดกลัว อี๊ - จะ)

ลักษณะสำคัญอีกประการหนึ่งของเพลงร้องเรือกคือ ส่วนมากวรรคหลังของบาทที่ ๒ จะซ้ำความกับวรรคหน้าของบาทที่ ๔ ซึ่งเป็นบาทสุดท้าย ขอให้สังเกตจากเกือบทุกตัวอย่างจะเป็นไปในลักษณะนี้ ทั้งนี้ คงกล่าวแล้วว่า เพื่อใช้สำหรับร้อง จึงซ้ำความให้เป็นการเน้นความรู้สึกของผู้ร้อง

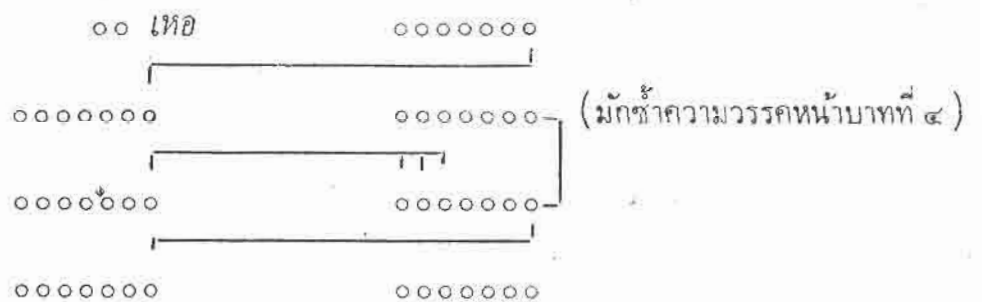
ฝนตกเหอ	ตกมาฉาฉา
น้ำแค้นใจแมงดา	บินมาพันไป
ที่ห้วยที่หนอง	แมงดาดอกทองฟือไม้ไซ
บินมาพันไป	ขี้ใจแม่แมงดา

มีบ้างที่ไม่ซ้ำความอย่างที่กล่าวมา แต่มีอยู่เป็นจำนวนน้อยขบเหลือเกิน เช่น

ปลูกรักเหอ	ปลูกรักที่ลุ่ม
ฝนพลัดมีดคลุ้ม	โอรักไปไว้ที่ชายควน
พ่อแม่เขาไม่สมัคร	เด็กหอมมันรักกันแต่สวน
ปลูกรักเรรวน	ไปหน้ำอย่าควรปลูกรัก

(ฝนพลัด - ฝนที่ตกมาจากทิศตะวันตก ควน - เนินเขา แต่สวน - ตามลำพัง)

ลักษณะสัมผัสเป็นไปตามแผนผังดังนี้คือ

จำนวนคำไม่ตายตัวนั้น เพราะเหตุที่เป็นเพลงพื้นบ้าน หรือเพลงพื้นเมือง หรือที่เรียกกันว่า เพลงปฎิพากย์ ขึ้นอยู่กับการเอื้อนทำนองร้อง แต่ส่วนมากมักเป็นไปตามที่กล่าว นั่นคือ ๔ หรือ ๕ คำ ๗ หรือ ๘ คำ

ตั้งกล่าวแล้วว่าเนื้อเพลงร้องเรือ จัดอยู่ในคติชาวบ้าน เนื้อร้องจึงแสดงออกเกี่ยวกับเรื่องของชาวบ้าน โดยเฉพาะ ทั้งขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อถือต่างๆ ศาสนา คำสอน นิยาย หรือนิทานพื้นบ้าน แม้แต่สำนวนภาษา การโต้ตอบเกี่ยวกับพาราสิ หรือเยาะเย้ยคำว้า ก็เป็นไปในรูปของชาวบ้าน โดยแท้จริง ข้อความทุกตอนสามารถเข้าใจได้ง่าย ได้ทันที จึงนับได้ว่าการศึกษาเพลงร้องเรือของชาวบักซ์ไต เป็นการศึกษาคติความเป็นไปต่างๆ ของชาวไตโดยเฉพาะ ไม่ว่าขนบธรรมเนียมประเพณี ความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน ความนิยม ฯลฯ ซึ่งจะเป็นที่น่าเสียดายอย่างยิ่งทีเดียว ถ้าเราไม่สนใจที่จะบันทึกจดจำกันไว้ เพราะนับวันแต่จะลึบเลือนสูญหายไป นับว่าเป็นการขาดความเอาใจใส่มรดกของชาติ อันรวมสัญลักษณ์ต่างๆ ของท้องถิ่นต่างๆ ไว้ ปัจจุบันนี้แม้แต่ชาวบักซ์ไตเอง ที่สมัยใหม่บางคนแทบจะไม่รู้จักเพลงร้องเรือ หรือเพลงซำนอง หรือซำนอง กันแล้ว ทั้งนี้เนื่องจากเหตุผลข้างต้นที่ว่า เพลงจำพวกนี้ถ่ายทอดกันมาด้วยปาก ใช้จดจำกันเป็นทอดๆ ไม่ได้บันทึกกันไว้เป็นหลักฐาน เมื่อไม่มีการร้องกันแล้ว ก็มีแต่จะลึบเลือนกันไปในที่สุด

เป็นโชคที่คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ได้รับความร่วมมือจากมูลนิธิเอเชีย จัดสัมมนาคติชาวบ้านขึ้น เมื่อวันที่ ๑๗ - ๒๑ พฤษภาคม ๒๕๑๔ มีการรวบรวมเพลงร้องเรือไว้ด้วยจากการสัมมนา ๓ เรื่องด้วยกัน คือ สำนวนภาษา คำทาย และเพลงกล่อมเด็ก

ลักษณะเด่นของเพลงร้องเรือ เห็นจะอยู่ที่นอกจากจะใช้คำง่าย ๆ เข้าใจได้ทันที ก็มีความหมายลึกซึ้งตามภาษาถิ่นแล้ว ยังสามารถผูกถ้อยคำที่ง่าย ๆ เหล่านี้เข้าเป็นคำที่สละสลวย และประณีตบรรจงอยู่ไม่น้อยเหมือนกัน ตัวอย่างเช่น

ดอกเมละเหอ	น้องคือนางดอกเมละ
บานเหมือนน้อเประ	ลอยอยู่ในเลขผิง
ฝนตกก็ไม่ต้อง	ฟ้าร้องก็ไม่ถึง
ลอยอยู่ในเลขผิง	สาวน้อยคำนึงใจ

หรือ

โผกเปลเทศ
เทโวเทวาทกเจ็ดองค์
ลมพัดก็ไม่ต้อง
มาหมกรักน้องก็ไม่หวย

โผกไว้ช่องฟ้าป่าขี้ลม
มาหมกรักน้องก็ไม่หวย
มาหมกรักน้องอยู่รวยรวย
ต้องด้วยความรักน้อง

(กอกเมละ - ดอกมะลิ เประ - ปรี เตะ - ทะเล โผก - ผูก หม - ขย่ม หวย - ไหว แก้ว)

ตัวอย่างนี้เห็นจะพอหักล้างคำที่ว่า ชาวบักซ์ได้พูดไม่เพราะ พุคอะไรห้วน ๆ เมื่อถึงคราวที่จะผูกให้
เกิดความไพเราะก็สามารถทำได้ จากการใช้คำง่าย ๆ ตามเดิมนั่นเอง

พอจะแบ่งประเภทของเพลงร้องเรือ หรือเพลงขำน้อง ออกตามเนื้อร้องได้ดังนี้

๑. ขนบธรรมเนียมประเพณี
๒. เสียตัสสังคม หรือ สะท้อนภาพสังคม
๓. พรรณคดี
๔. การเกี่ยวพาราตี เรื่องของหนุ่ม ๆ สาว ๆ
๕. การด่าว่า เยาะเย้ยถากถาง
๖. คำสอน คติเตือนใจ
๗. ความนิยมภาคภูมิใจในท้องถิ่น สภาพทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์
๘. เบ็ดเตล็ดอื่น ๆ

(ยังมื่อ)